

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА

**ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИНФОРМАЦИОНО-ДОКУМЕНТАЦИОНЕ
И БИБЛИОТЕЧКЕ ПОСЛОВЕ**

**ИНФОРМАТИВНИ
БИЛТЕН**

**БРОЈ 10
2019.**

Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове Управе за заједничке послове републичких органа већ више од тридесет година једном месечно објављује Информативни билтен, којим обавештава кориснике о обновљеном информационо-документационом и библиотечком фонду.

Обавештавамо кориснике да БАЗИ ПРАВНИХ ПРОПИСА Одељења за информационо-документационе и библиотечке послове Управе, која је дневно ажурна и притом бесплатна, могу приступити путем следеће интернет адресе:

<http://bpp.uzzpro.gov.rs>

Из наше базе која садржи преко 120.000 прописа и преко 481.000 скенираних страна службених гласила, за свега неколико минута може се добити како важећи тако и неважећи пропис, у штампаној верзији или електронском поштом, као што се може добити и телефонским путем свака информација о статусу траженог прописа.

БИЛТЕНИ у електронском облику могу се преузети на адреси:

<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-bilteni.html>

Целокупан библиотечки фонд може се погледати на адреси:

<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-knjige.html>

Дигитална библиотека налази се на адреси:

<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-digit.html>

За коришћење целокупног фонда, као и за информације о правним прописима објављеним у службеним гласилима, корисници се могу обратити Одељењу:

1. Немањина бр. 22-26,
телефон: 3616-296, 363-1620, 363-1104, 3613-734/лок. 1620 и 1104

или електронски: **biblioteka@uzzpro.gov.rs**

Главни и одговорни уредник: Смиља Богдановић, начелник Одељења
smilja.bogdanovic@uzzpro.gov.rs

Технички уредник: Јелена Васиљевић, орг.пријема и евиденције захтева корисника

Сарадници: Гордана Јуришић, документалиста
Смиљана Павков, документалиста
Гордан Горуновић, оператер за системе базе података
Лепосава Милановић, оператер припреме података
Радмила Тубин-Михајловић, орг.пријема и евиденције захтева корисника
Дејан Станојловић, оператер за системе базе података

Лектор: Смиља Богдановић
Коректор: Јелена Васиљевић

Компјутерска обрада: Радинка Мићовић, програмер софтверских решења и
Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове

ШТАМПА: УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА
Београд, Немањина 22-26

САДРЖАЈ

- 1.** Преглед одабраних правних прописа објављених у службеним гласилима Републике Србије, Аутономне Покрајине Војводине и Града Београда
- 2.** Списак претплата на дневне листове, службена гласила и часописе
- 3.** Преглед старих публикација
- 4.** Преглед нових књига
- 5.** Листа најчитанијих књига

1

**ПРЕГЛЕД ОДАБРАНИХ ПРАВНИХ ПРОПИСА
ОБЈАВЉЕНИХ У СЛУЖБЕНИМ ГЛАСИЛИМА
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ, АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ
ВОЈВОДИНЕ И ГРАДА БЕОГРАДА**

УСТАВНОПРАВНИ И ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ

Службени гласник Републике Србије

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Чешкој Републици, Вере Маврић, Службени гласник Републике Србије бр. 65/2019

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Краљевини Лесото, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Преторији, Божица Николића, Службени гласник Републике Србије бр. 75/2019

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Краљевини Лесото, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Преторији, Горана Вујичића, Службени гласник Републике Србије бр. 75/2019

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Држави Израел, Милутина Станојевића, Службени гласник Републике Србије бр. 75/2019

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Северној Македонији, Душанке Дивјак Томић, Службени гласник Републике Србије бр. 75/2019

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Држави Кувајт, Владимира Кохута, Службени гласник Републике Србије бр. 75/2019

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Белорусији, Вељка Ковачевића, Службени гласник Републике Србије бр. 75/2019

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Кореји, Зорана Казазовића, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2019

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Тунис, Николе Лукића, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2019

Уредба о пружању бесплатне правне помоћи, Службени гласник Републике Србије бр. 74/2019

Уредба о начину обучавања и категоријама грађана које за потребе одбране земље обучава Министарство одбране, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2019

Одлука о отварању Конзулата Републике Србије у Барију, Република Италија, Службени гласник Републике Србије бр. 74/2019

Одлука о изменама и допунама Одлуке о оснивању Координационог тела за праћење токова из области економских миграција у Републици Србији, Службени гласник Републике Србије бр. 74/2019

Одлука о избору председника судова, Службени гласник Републике Србије бр. 75/2019

Одлука о избору судија који се први пут бирају на судијску функцију, Службени гласник Републике Србије бр. 75/2019

Одлука о укидању виза за улазак у Републику Србију за држављане Републике Јерменије, носиоце обичних пасоша, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2019

Одлука о отварању Амбасаде Републике Србије у Републици Јерменији, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2019

Одлука о отварању Конзулата Републике Србије у Бер Шеви, Држава Израел, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2019

Исправка Одлуке о броју судија поротника у судовима, Службени гласник Републике Србије бр. 74/2019

Правилник о измени Правилника о изгледу обрасца и поступку издавања личне карте за странца и привремене личне карте за странца, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2019

Закључак Народне скупштине Републике Србије поводом разматрања Редовног годишњег извештаја Повереника за заштиту равноправности за 2018. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 70/2019

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Меморандум о сарадњи између регије Ломбардија (Република Италија) и Аутономне Покрајине Војводине (Република Србија), Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 45/2019

Заједничка изјава о намерама о сарадњи између департмана Вал Доаз (Република Француска) и Аутономне Покрајине Војводине (Република Србија), Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 45/2019

Писмо о намерама о успостављању и развијању пријатељских односа и сарадње између Аутономне Покрајине Војводине (Република Србија) и Провинције Хебеј (Народна Република Кина), Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 45/2019

Службени лист Града Београда

Одлука о изменама и допунама Одлуке о Градској управи Града Београда, Службени лист Града Београда бр. 85/2019

Одлука о омбудсману Града Београда, Службени лист Града Београда бр. 85/2019

ФИНАНСИЈЕ И ПРИВРЕДА

Службени гласник Републике Србије

Закон о изменама и допунама Закона о буџету Републике Србије за 2019. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 72/2019

Закон о изменама и допунама Закона о буџетском систему, Службени гласник Републике Србије бр. 72/2019

Закон о изменама и допунама Закона о порезу на додату вредност, Службени гласник Републике Србије бр. 72/2019

Закон о контроли државне помоћи, Службени гласник Републике Србије бр. 73/2019

Закон о рачуноводству, Службени гласник Републике Србије бр. 73/2019

Закон о ревизији, Службени гласник Републике Србије бр. 73/2019

Закон о изменама и допунама Закона о осигурању депозита, Службени гласник Републике Србије бр. 73/2019

Закон о отвореним инвестиционим фондовима са јавном понудом, Службени гласник Републике Србије бр. 73/2019

Закон о алтернативним инвестиционим фондовима, Службени гласник Републике Србије бр. 73/2019

Уредба о уделу биогорива на тржишту, Службени гласник Републике Србије бр. 71/2019

Уредба о систематском праћењу стања и квалитета земљишта, Службени гласник Републике Србије бр. 73/2019

Уредба о утврђивању елемената годишњег програма пословања за 2020. годину, односно трогодишњег програма пословања за период 2020–2022. године јавних предузећа и других облика организовања који обављају делатност од општег интереса, Службени гласник Републике Србије бр. 74/2019

Уредба о измени Уредбе о утврђивању Државног програма помоћи и обнове оштећених породичних стамбених објеката у својини грађана услед дејства поплава и града у јулу и августу 2018. године, Службени гласник Републике Србије бр. 74/2019

Уредба о допуни Уредбе о утврђивању Државног програма обнове објеката јавне намене у јавној својини у области образовања, здравства и социјалне заштите, оштећених или порушених услед дејства поплава и града у мају и јуну 2018. године, Службени гласник Републике Србије бр. 74/2019

Уредба о допуни Уредбе о условима за проглашење линије у јавном интересу у ваздушном саобраћају, Службени гласник Републике Србије бр. 74/2019

Уредба о изменама и допунама Уредбе о утврђивању Програма подршке малим предузећима за набавку опреме у 2019. години, Службени гласник Републике Србије бр. 75/2019

Уредба о утврђивању Програма подстицања регионалног и локалног развоја у 2019. години, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2019

Уредба о измени Уредбе о утврђивању Државног програма обнове, односно хитних радова на санацији објеката за заштиту од вода оштећених у поплавама изазваним елементарном непогодом у јуну 2019. године, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2019

Одлука о утврђивању стопе редовне тромесечне премије осигурања депозита физичких лица, предузетника, микро, малих и средњих правних лица за 2020. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 70/2019

Одлука о проглашењу линија у јавном интересу у ваздушном саобраћају, Службени гласник Републике Србије бр. 73/2019

Одлука о измени Одлуке о накнадама за послове регистрације и друге услуге које пружа Агенција за привредне регистре, Службени гласник Републике Србије бр. 73/2019

Одлука о изменама Одлуке о проглашењу линија у јавном интересу у ваздушном саобраћају, Службени гласник Републике Србије бр. 74/2019

Одлука о издавању и основним обележјима нумизматичког новца с ликом Николе Тесле, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2019

Правилник о начину електронске наплате путарине, посебним условима и техничким захтевима за Европску електронску наплату путарине и елементима интероперабилности, Службени гласник Републике Србије бр. 71/2019

Правилник о техничким и другим захтевима за биогорива и биотечности, Службени гласник Републике Србије бр. 73/2019

Правилник о изменама и допунама Правилника о облику, садржини, начину подношења и попуњавања декларације и других образаца у царинском поступку, Службени гласник Републике Србије бр. 74/2019

Правилник о превозу нарочитих пошиљака, Службени гласник Републике Србије бр. 74/2019

Правилник о допуни Правилника о ближим условима, начину и поступку остваривања ослобођења од плаћања акцизе на производе које произвођач, односно увозник продаје дипломатским и конзуларним представништвима и међународним организацијама, као и на деривате нафте, биогорива и биотечности који се продају на основу међународног уговора, Службени гласник Републике Србије бр. 75/2019

Правилник о изменама и допунама Правилника о начину и поступку обрачунавања и плаћања акцизе на електричну енергију за крајњу потрошњу, Службени гласник Републике Србије бр. 75/2019

Правилник о утврђивању услуга телекомуникација и услуга пружених електронским путем, у смислу Закона о порезу на додату вредност, и о утврђивању критеријума и претпоставки за одређивање места седишта, сталне пословне јединице, пребивалишта или боравишта примаоца услуга телекомуникација, радијског и телевизијског емитовања и услуга пружених електронским путем, Службени гласник Републике Србије бр. 75/2019

Правилник о изменама и допунама Правилника о облику, садржини и начину вођења евиденције о ПДВ и о облику и садржини прегледа обрачуна ПДВ, Службени гласник Републике Србије бр. 75/2019

Правилник о врсти радова и начину извођења радова на ургентном одржавању јавног пута, Службени гласник Републике Србије бр. 75/2019

Правилник о критеријумима за одређивање нуспроизвода и обрасцу извештаја о нуспроизводима, начину и роковима за његово достављање, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2019

Правилник о садржини захтева за упис у Регистар нуспроизвода и Регистар отпада који је престао да буде отпад, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2019

Правилник о изменама и допунама Правилника о утврђивању Плана издавања пригодних поштанских марака и вредносница и мотива редовних издања поштанских марака и вредносница, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2019

Наредба о сакупљању семена храста китњака, сладуна, лужњака, јавора, белог јасена, смрче, црног и белог бора, Службени гласник Републике Србије бр. 74/2019

Наредба о времену отворености аеродрома за одвијање ваздушног саобраћаја, Службени гласник Републике Србије бр. 74/2019

Наредба о предузимању мера за спречавање уношења заразне болести животиња трансмисивних спонгиоформних енцефалопатија и других болести животиња које се могу пренети споредним производима животињског порекла у Србију, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2019

Закључак Владе Републике Србије о усвајању Националног програма безбедности у цивилном ваздухопловству, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2019

Програм за развој електронске трговине у Републици Србији за период 2019–2020. године, Службени гласник Републике Србије бр. 73/2019

Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори

Измене и допуне техничких прописа који су саставни део Европског споразума о међународном транспорту опасног терета на унутрашњим пловним путевима (анекс ADN 2019), Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 11/2019

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Покрајинска уредба о начину и поступку анализе и оцене оправданости, исплативости и могућности реализације донације, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 44/2019

Други (II) правилник о додели средстава за суфинансирање изградње, санације и реконструкције водних објеката у јавној својини, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 42/2019

Правилник о условима за доделу бесповратних средстава брачним паровима на територији АП Војводине за куповину сеоских кућа са окућницом, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 42/2019

Правилник о поступку доделе бесповратних подстицајних средстава за суфинансирање израде пројектно-техничке документације за изградњу инфраструктурних објеката јединица локалне самоуправе, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 43/2019

Правилник о додели бесповратних средстава женском предузетништву за субвенционисање трошкова набавке машина, опреме, рачунарске опреме, софтвера или услуге у циљу иновирања и дигитализовања процеса производње и операција у домену маркетинга и трговине у 2019. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 44/2019

Службени лист Града Београда

Одлука о задужењу града Београда за финансирање капиталних инвестиционих расхода за пројекат изградње канализационог система Палилула–Београд, Службени лист Града Београда бр. 85/2019

Одлука о измени Одлуке о локалним административним таксама, Службени лист Града Београда бр. 85/2019

Одлука о изменама и допунама Одлуке о начину плаћања комуналних услуга на територији града Београда, Службени лист Града Београда бр. 85/2019

Одлука о измени и допуни Одлуке о одвођењу и пречишћавању атмосферских и отпадних вода на територији града Београда, Службени лист Града Београда бр. 85/2019

Одлука о измени Одлуке о начину, критеријумима и мерилима за избор пројеката од јавног интереса које реализују удружења у области заштите животне средине који се финансирају и суфинансирају из буџета града Београда, Службени лист Града Београда бр. 85/2019

Решење о посебном режиму саобраћаја на подручју града Београда у периоду од 1. новембра 2019. године до 1. априла 2020. године (у зимским условима), Службени лист Града Београда бр. 91/2019

Инструкција о поступању буџетских корисника и градских општина града Београда у поступку припреме, састављања и подношења финансијских извештаја, Службени лист Града Београда бр. 84/2019

РАДНИ ОДНОСИ, ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Службени гласник Републике Србије

Уредба о начелима и критеријумима за унутрашње уређење и систематизацију радних места у Министарству одбране, Службени гласник Републике Србије бр. 72/2019

Одлука о измени Одлуке о избору чланова Комисије за истрагу последица НАТО бомбардовања 1999. године по здравље грађана Србије, као и утицај на животну средину, са посебним освртом на последице које је оставила употреба пројектила са осиромашеним уранијумом, Службени гласник Републике Србије бр. 70/2019

Одлука о начину распоређивања утврђеног максималног броја деташираних радника на послодавце са територије Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 74/2019

Одлука о изменама Одлуке о образовању Радне групе за стратешко решавање отворених питања везаних за бање и бањска лечилишта, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2019

Правилник о Номенклатури здравствених услуга на примарном нивоу здравствене заштите, Службени гласник Републике Србије бр. 70/2019

Правилник о Номенклатури здравствених услуга на секундарном и терцијарном нивоу здравствене заштите, Службени гласник Републике Србије бр. 70/2019

Правилник о Номенклатури лабораторијских здравствених услуга на примарном, секундарном и терцијарном нивоу здравствене заштите, Службени гласник Републике Србије бр. 70/2019

Правилник о начину и условима тестирања даваоца и примаоца људских органа и начину процењивања подобности даваоца људских органа, као и подобности људских органа, Службени гласник Републике Србије бр. 71/2019

Правилник о начину, условима и медицинским критеријумима за процену здравственог стања живог даваоца, процени ризика и доживотном праћењу здравственог стања живих давалаца након пресађивања људског органа, као и начину вођења евиденције о живим даваоцима људских органа, Службени гласник Републике Србије бр. 71/2019

Правилник о садржају обрасца изјаве о престанку примаоца на пресађивање људских органа, Службени гласник Републике Србије бр. 71/2019

Правилник о начину извештавања о озбиљним нежељеним догађајима и озбиљним нежељеним реакцијама, начину вођења евиденције, као и начину извештавања у случају међународне размене људских органа, Службени гласник Републике Србије бр. 71/2019

Правилник о допуни Правилника о уговарању здравствене заштите из обавезног здравственог осигурања са даваоцима здравствених услуга за 2019. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 73/2019

Правилник о садржају и облику обрасца пристанка живог даваоца људског органа и садржају обрасца опозива пристанка живог даваоца људског органа, Службени гласник Републике Србије бр. 73/2019

Правилник о медицинским критеријумима, начину и условима за утврђивање смрти, Службени гласник Републике Србије бр. 73/2019

Правилник о изменама и допунама Правилника о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите, Службени гласник Републике Србије бр. 73/2019

Правилник о изменама Правилника о Листи лекова који се прописују и издају на терет средстава обавезног здравственог осигурања, Службени гласник Републике Србије бр. 73/2019

Правилник о изменама и допунама Правилника о ортопедским помагалима војних инвалида, Службени гласник Републике Србије бр. 74/2019

Решење о утврђивању висине накнаде погребних трошкова за кориснике пензија за октобар, новембар и децембар 2019. године, Службени гласник Републике Србије бр. 73/2019

Решење о утврђивању обрачунског износа просечне годишње зараде за осигуранике који остварују право у септембру 2019. године, Службени гласник Републике Србије бр. 73/2019

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Одлука о измени Одлуке о поступку и критеријумима за доделу средстава Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова за реализацију Програма унапређења социјалне заштите у Аутономној Покрајини Војводини у 2019. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 44/2019

Правилник о критеријумима за доделу финансијских средстава за финансирање пројеката у области равноправности полова с циљем унапређења положаја жена и равноправности полова у АП Војводини, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 43/2019

Правилник о поступку и критеријумима за доделу бесповратних средстава Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова удружењима грађана за финансирање пројеката у области унапређења положаја Рома и Ромкиња, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 43/2019

ОБРАЗОВАЊЕ, НАУКА, КУЛТУРА И ФИЗИЧКА КУЛТУРА

Службени гласник Републике Србије

Уредба о измени и допунама Уредбе о акредитацији, начину ангажовања и накнадама реализатора и спроводилаца програма стручног усавршавања у јавној управи, Службени гласник Републике Србије бр. 71/2019

Одлука о изменама Одлуке о броју студената за упис у прву годину студијских програма основних струковних, академских и интегрисаних студија који се финансирају из буџета Републике Србије за високошколске установе чији је оснивач Република Србија у школској 2019/2020. години, Службени гласник Републике Србије бр. 71/2019

Одлука о изменама Одлуке о броју студената за упис у прву годину студијских програма мастер академских студија који се финансирају из буџета Републике Србије за високошколске установе чији је оснивач Република Србија у школској 2019/2020. години, Службени гласник Републике Србије бр. 71/2019

Одлука о спајању уз припајање Високе школе техничких струковних студија Чачак Факултету техничких наука Универзитета у Крагујевцу, Службени гласник Републике Србије бр. 71/2019

Одлука о образовању Радне групе за израду Стратегије развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период од 2020. до 2025. године, Службени гласник Републике Србије бр. 73/2019

Одлука о образовању Одбора за организацију 5. Европских универзитетских игара, Службени гласник Републике Србије бр. 74/2019

Решења о додели новчане награде за спортске резултате, Службени гласник Републике Србије бр. 71/2019

Решење о додели националног спортског признања, Службени гласник Републике Србије бр. 73/2019

Решења о додели новчане награде за спортске резултате, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2019

Службени лист Града Београда

Одлука о измени и допуни Одлуке о задовољавању потреба и интереса грађана у области спорта у Београду, Службени лист Града Београда бр. 85/2019

Одлука о подизању споменика Вудроу Вилсону, Службени лист Града Београда бр. 85/2019

Одлука о подизању споменика којим се одаје почаст припадницима Војске и Полиције Републике Србије који су учествовали у борби на караули Кошаре 1999. године, Службени лист Града Београда бр. 85/2019

Решење о измени Решења о образовању Одбора за подизање споменика српским жртвама страдалим у оружаним сукобима од 1991. године на простору бивше Југославије, Службени лист Града Београда бр. 85/2019

РАЗНО

Службени гласник Републике Србије

Индекси потрошачких цена за септембар 2019. године, Службени гласник Републике Србије бр. 73/2019

Подаци о просечним зарадама и просечним зарадама без пореза и доприноса по запосленом, за август 2019. године, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2019

2

**СПИСАК ПРЕТПЛАТА НА ДНЕВНЕ ЛИСТОВЕ,
СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА И ЧАСОПИСЕ ЗА ПОТРЕБЕ
БИБЛИОТЕКЕ УПРАВЕ У 2019. ГОДИНИ**

ДНЕВНИ ЛИСТОВИ И ЧАСОПИСИ

1.	АЛО
2.	БЛИЦ
3.	ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ
4.	ВРЕМЕ
5.	ДАНАС
6.	ИНФОРМЕР
7.	КУРИР
8.	НЕДЕЉНИК
9.	НИН
10.	ПЕЧАТ
11.	ПОЛИТИКА
12.	СРПСКИ ТЕЛЕГРАФ

СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА

1.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
2.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – МЕЂУНАРОДНИ УГОВОРИ
3.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ АП ВОЈВОДИНЕ
4.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ГРАДА БЕОГРАДА

СТРУЧНИ ЧАСОПИСИ

1.	ЈЕЗИК ДАНАС
2.	КОРАЦИ: часопис за књижевност, уметност и културу
3.	ЛИПАР: часопис за књижевност, језик, уметност и културу
4.	РС PRESS
5.	ПРАВНА ПРАКСА: часопис за примену прописа

ОСТАЛЕ СЕРИЈСКЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

1.	БИЛТЕН ДРЖАВНОГ ПРАВОБРАНИЛАШТВА
2.	БИЛТЕН ЈАВНИХ ФИНАНСИЈА
3.	БИЛТЕН МИНИСТАРСТВА ДРЖАВНЕ УПРАВЕ И ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ
4.	БИЛТЕН РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ
5.	БИЛТЕН УСТАВНОГ СУДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
6.	МЕСЕЧНИ СТАТИСТИЧКИ ПРЕГЛЕД
7.	САОПШТЕЊА РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ

3

ПРЕГЛЕД СТАРИХ ПУБЛИКАЦИЈА

Излазећи у сусрет све израженијим захтевима корисника да пронађу одговор на специфична питања из професионалне праксе, кроз Информативни билтен континуирано ћемо упознавати своје читаоце са садржајима старих књига из богате ризнице библиотеке Управе. Наш фонд обухвата, између осталог, и вредне писане документе који, осим документационе, имају и научну и стручну вредност. Будући да су посредни књиге од историјског значаја, као и периодична издања и друге драгоцене библиотечке целине којима располажу постојећи фондови, овим путем настојали смо да проширимо лектуру свима онима који желе да се стручно усавршавају. Напомињемо да ове књиге (из којих дајемо само изводе) могу да се користе само у читаоници библиотеке Управе за заједничке послове републичких органа.

За овај број издвајамо:

1. В. Карић: Србија: Опис земље, народа и државе, Београд: 1887.

2. Закон о одговорности жељезница за проузроковану смрт или телесну повреду, донет 7. јуна 1874. године: Нови Сад, 1923.

3. Закон о уређењу наших војничких гробаља и гробова у отаџбини и на страни, као и гробаља изгинулих војника и морнара, ратних заробљеника и интернираних лица, држављана: Немачке, Аустрије, Угарске и Бугарске, сахрањени на нашој државној територији, донет 28. фебруара 1922. године: Београд, 1922.

У наредним бројевима Информативног билтена наставићемо са приказима тематски и жанровски разноврсних публикација нашег богатог фонда.

ОВУ ЈЕ КЊИГУ ПОТПОМОГАО КЊИЖЕВНИ ФОНД
ИЛИЈЕ М. КОЛАРЦА

СРБИЈА

ОПИС ЗЕМЉЕ, НАРОДА И ДРЖАВЕ

ИЛУСТРОВАО
ПРОФ. В. КАРИЋ

ИЛУСТРОВАО
ПРОФ. В. ТИТЕЛБАХ

БЕОГРАД

У КРАЉЕВСКО-СРПСКОЈ ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ

1887

ИЛАСЦ ЗАДРЖАВА СВА ПРАВА КАКО НА ТЕКСТ ТАКО И НА СЛИКЕ.
TOUS LES DROITS DE TRADUCTION ET DE REPRODUCTION RÉSERVÉS.

ПРОСВЕТНО, МОРАЛНО И ПРИВРЕДНО СТАЊЕ

А. ПРОСВЕТА

ШКОЛОВАЊЕ И ПИСМЕНОСТ

тање образованости у једнога народа, по природи саме ствари, огледа се у укупности појава његова живота : у јавном и друштвеном животу, у законодавству и обичајима, у развоју пољопривреде и индустрије, уметности и наука. У колико је при овоме у питању

објективно стање ствари у нашој земљи, оно се може видети из оних неколиких глава ове књиге, у којима се говори о народу и о држави нашој ; даљи говор о томе одвукао би нас од објективности. Статистика пак, која бележи само оно што се бројати и мерити може, за ступањ

умна развића у једној земљи има до сада управо само једно мерило и обележје, а на име, школовање. Поглед, за тим, у наравствени и умни живот народни, отвара у неколико и област удружења створених у циљу подизања образованости код чланова њихових, или у циљу племенитије забаве. Ми ћемо се овде задржати поглавито при школовању.

Наш народ каже: «ум царује а снага кладе ваља.» Дајући овим превагу уму над телесном снагом, народ наш у исто доба даје и себи сведочанство, да је прилагодан вишој образованости и да је кадар такмити се с другим народима и на пољу умнога рада и напретка. Ово народ наш доказује и тиме, што свагда и сваком приликом, где се год приказује у облику јавнога мишљења, у век тражи школе, и што до сад није жалио никакве жртве за њих учинити. Србија је можда једина земља у свету, у којој су сељачке народне скупштине, у томе погледу, биле вазда увиђавније од многих њених, учених министара просвете, и у којој су неписмени сељаци играли улогу расипача а министри просвете улогу штедиша и тврдица.

Истина је, често се пребацује нашем сељаку, да он гледа школу као на неку мучну обавезу, која му тако исто тешко пада као и обавеза војничка; при таким приликама меће му се обично у уста реч: имам једнога у војсци па зар и другога да дам у школу! Не може се порећи, оваких случајева има доиста, али се они не смеју с разлогом употребити као доказ да народ неће школу; ово већ ни с тога, што они казују расположење само појединаца. Народу, који је вазда онако отворено казивао како радо хоће да троши на просвету, и који и у најмучније дане своје није са свим остајао без школе, не може се замерити ако хоће и суд свој да да о тој школи. У много прилика он доиста на њу гледа као на кулук, али из са свим простога и разговетног разлога, а на име,

што од ње никако није видео користи, које му се чини да има права очекивати од једне такве установе. Народ све око себе схвата с практичне стране; према томе он и од школе очекује какве год стварне припреме за практички живот, и, почем му она тога не даје, он јој често обрће леђа. У народу је самоме пуно прича и анегдота, у којима се исмева собња и прашљива, школска мудрост, при помоћи које човек не уме у свету ни да се окрене. Тим пак причама и анегдотама народ у исто доба веома јасно казује и то, шта од школе тражи.

Ми ћемо овде изложити најпре бројно стање школа у свима њиховим односима, па ћемо за тим оценити и њихову вредност и утицај, што су га на народ имале.

Почећемо са основном школом. Судаћи по неким подацима, у Србији је било већ године 1820 око 20 основних школа. Од то доба па до данас њихов је број непрестано растао и у размерима које нам показује ова таблица :

ГОДИНЕ	БРОЈ СТАНОВНИКА	БРОЈ ШКОЛА	1 ШКОЛА НА СТАНОВНИКА	БРОЈ УЧЕНИКА И УЧЕНИЦА	1 УЧЕНИК НА СТАНОВН.	1 ШКОЛА НА □ КИЛОМ.
1836	744.686	62	12.000	2.511	296	607
1844	879.893	170	5.176	5.452	164	221
1854	998.919	319	3.083	9.566	104	118
1864	1.156.171	318	3.486	13.421	86	118
1874	1.352.522	517	2.616	23.280	58	73
1884	1.900.000	631	3.011	33.337	49	77
1887	2.020.000 ¹	671	3.010	50.860	39	72

У школској 1887 години била је, дакле, у Србији шест стотина седамдесет и једна основна школа. Ове је школе полазило до краја школске године 50.860 деце. Из ове таблице видеће се број ученика основних школа по разредима, најпре у почетку и за тим на крају школске 1886|7. године :

¹ Ово по вероватноћи.

Н А Р О Д

У почетку школске године			
РАЗРЕД	УЧЕНИКА	УЧЕНИЦА	СВЕГА
I	19.909	2387	22.296
II	11.865	1781	13.646
III	10.443	1725	12.168
IV	7.460	1415	8.875
V	510	176	686
VI	70	29	99
Свега	50.257	7513	57.770

На крају школске године			
РАЗРЕД	УЧЕНИКА	УЧЕНИЦА	СВЕГА
I	17.841	2.034	19.875
II	10.751	1.540	12.291
III	9.194	1.438	10.632
IV	6.443	1.114	7.557
V	403	55	458
VI	36	11	47
Свега	44.668	6.192	50.860

Гледајући на број основних школа и на број ученика у њима, и упоређујући и једно и друго са бројем становништва у нашој земљи, долазимо на мах до уверења, да је основних школа код нас веома мало, и да је тако исто несразмерно мали број деце што се у њима школује. Крајем последње школске године, једно ђаче основне школе долазило је тек на тридесет и девет становника, а једна основна школа тек на три хиљаде и петнаест станов-

ПРОСВЕТА

ника. Али ако ове школе поделимо на варошке и сеоске, онда ћемо видети, како су ови односи за огромну већину народа, још, куд и камо неповољнији, јер од укупнога броја основних школа истина да долази на:

вароши	134	20%
села	537	80%
<hr/>		
свега .	671	100

али како у Србији има у округлом броју 1,767.872 душа што на селу станује, и тек 252.128 варошана, то онда по селима долази једна основна школа тек на 3.292 а у варошима, на 1882 становника. Да би, дакле, и по селима дошла по једна школа на исти број душа као и по варошима, ваљало би да у њима буде 939 школа, а то је, без мало, још једном толико, колико данас.

Из таблица што сад долазе видеће се бројно стање ученика и ученица основних школа по разредима, и то најпре по варошима па онда по селима:

Варошке школе у 1886|7

РАЗРЕД	Ученика		Ученица	
	У ПОЧЕТКУ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ	НА КРАЈУ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ	У ПОЧЕТКУ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ	НА КРАЈУ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ
I	5.383	4.726	2.320	1.976
II	3.995	3.547	1.750	1.581
III	3.674	3.162	1.693	1.407
IV	3.027	2.557	1.390	1.090
V	510	403	176	55
VI	70	36	29	11
<hr/>				
Свега	16.659	14.431	7.358	6.050

Н А Р О Д

Сеоске школе у 1886|7 години

РАЗРЕД	Ученика		Ученица	
	У ПОЧЕТКУ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ	НА КРАЈУ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ	У ПОЧЕТКУ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ	НА КРАЈУ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ
I	14.526	13.115	67	58
II	7.870	7.204	31	29
III	6.769	6.032	32	31
IV	4.433	3.886	25	24
V	—	—	—	—
VI	—	—	—	—
Свега	33.598	30.237	155	142

Од укупнога, дакле, броја ученика долази на :

Г Д Е	УКУПНИ БРОЈ	1 УЧЕН. НА КОЛИКО СГАНОВНИКА	НА 100 УЧЕНИКА
Вароши	20.481	12	40.3%
Села	30.379	58	59.7%
Свега	50.860	39	100

Ако сад издвојимо мушке школе од женских, видећемо, да има :

мушких школа	613	91.4%
женских школа	58	8.6%
свега	671	100

Ако пак хоћемо да завиримо у број посетилаца овако издвојених школа, то ће нам олакшати ове две таблице, што сад долазе :

ПРОСВЕТА

Број ученика основних школа

РАЗРЕД	У ПОЧЕТКУ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ	НА КРАЈУ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ
I	19.909	17.841
II	11.865	10.751
III	10.443	9.194
IV	7.460	6.443
V	510	403
VI	70	36
Свега	50.257	44.668

Број ученица основних школа

РАЗРЕД	У ПОЧЕТКУ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ	НА КРАЈУ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ
I	2.387	2.034
II	1.781	1.540
III	1.725	1.438
IV	1.415	1.114
V	176	55
VI	29	11
Свега	7.513	6.192

Било је дакле :

ученика	44.668	87%
ученица	6.192	13%
свега	50.860	100

Ма колико несразмерно мален део деце да се код нас у опште школује, опет кад се погледа на женску децу за школу дораслу, онда се види, како је њихово школовање веома занемарено. Али ако још издвојимо ученице сеоских школа од ученица варошких, онда ћемо тек видети, како је школовање сеоске женске деце са свим напуштено. У 1887 години није било ни једне сеоске женске школе,

Н А Р О Д

а оно мало женске деце што видимо да се школовало, ишло је у мушке школе и учило се уз мушку децу; па и то су ретко била деца земљорадничка, већ чиновничка, поповска, или деца сеоских дућанџија. Из ранијих таблица, ми смо имали прилике видети бројне односе како између варошке и сеоске деце, што у опште иду у школу, тако исто и између женске сеоске и женске варошке деце; с тога ћемо овде, ради веће очигледности, ставити неке од оних бројева напореда, да би показали, како се о школовању сеоске женске деце, просто, не води рачуна. Ево како је изгледало бројно стање ученица по варошима и селима, крајем 1887 школске године:

Основне школе	УЧЕНИКА	УЧЕНИЦА НА 100 УЧЕНИКА
по варошима	6.050	42
по селима	142	0.5
Свега	6.192	14.

Законом о основним школама, од године 1882, у Србији је истина уведена обавезна шестогодишња настава, али према стању ствари које смо изнели, не може се догледати време, у које ће тај закон бити одиста и остварен. Године 1887 није ни где у селу била ни једна, ни пето-разредна ни шесто-разредна школа, ни мушка а камо ли женска. Па и у самим варошима било је петих разреда, које мушких које женских, тек петнаест на броју а шестих разреда тек шест. Како смо далеко и од приближног остварења и само четворо-годишње обавезне наставе види се и по томе, што према 19.875 ученика у првоме разреду стоји само 7. 557 у четвртоме. Ово се још боље види онда, кад се помисли, да од стотине деце, за коју

ПРОСВЕТА

је обавезна настава прописана, у школу не иде, за сада, ни пуно петнаесторо.

Према овакоме стању ствари ласно је разумети, за што је у Србији несразмерно мален број писмених људи, и за што и тај малени број веома споро расте. Код нас је године 1866 први пут ухваћен рачун писменима. Из бројева, које ћемо сад поређати, видећемо данашње бројно стање писмених, као и то, како је оно од поменуте године па на овамо напредовало :

ГОДИНЕ	БРОЈ ПИСМЕНИХ	ПИСМЕНИХ НА 100 ВАРОШАНА	ПИСМЕНИХ НА 100 СЕЉАКА	ПИСМЕНИХ НА 100 СТАНОВ- НИКА У ОПШТЕ
1866	50.796	26·7	1·6	4·2
1874	91.039	33·6	3·7	6·7
1884	177.865	43·7	6·4	11 ¹

Из таблице опет што сад долази, видећемо, како је број писмених у 1884 години распоређен на села и вароши, и на мушкиње и женскиње.

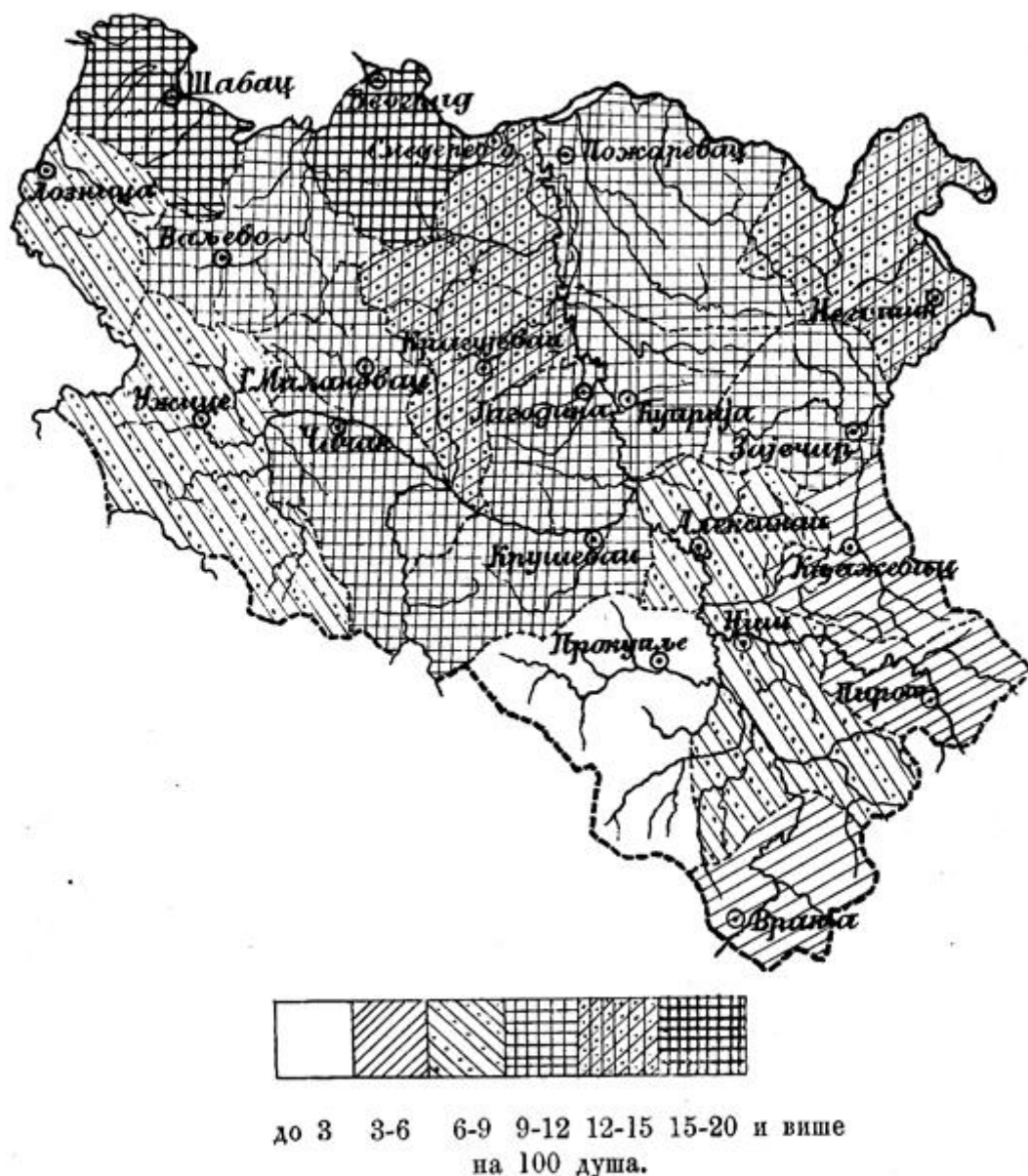
Г д е	МУШКИХ	ЖЕНСКИХ	Свега	На 100 станов- ника у опште			ПИСМЕНИХ ЖЕНСКИХ НА 100 МУШКИХ ПИСМЕНИХ
				МУШ- КИХ	ЖЕН- СКИХ	СВЕГА	
по варошима . .	63.197	24.048	88.145	31·3	12·4	43·6	39·5
по селима . . .	85.884	3.836	89.720	6·1	0·3	6·4	4·5
Свега . . .	149.031	28.784	177.865	18·4	3·6	11·	19·3

Из таблице пред овом видимо, како писменост у опште код нас слабо напредује, а таблица последња казује нам како и од оно писмених што има, тек половина долази

¹ За Старе Крајеве 12⁰/₁₀ а за Нове 6⁰/₁₀.

на сељаке, којих има седам пута толико колико варошана. Ова нам таблица казује још и то, како се писменост код сељанака своди готово на ништа.

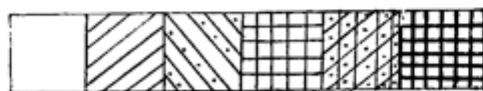
Карта просечне писмености у целој земљи

Али основна настава у Србији не пати само од малог броја школа, већ она пати и од многих недостатака саме те установе. Истина је, по многим, па често и великим селима нема никакве школске зграде, али је значајно, да на много места, где се за какву такву зграду постарало,

често нема учитеља, и оне стоје празне. Осем тога, и међу учитељима, којима је поверена настава у основним школама, огромна већина није стручно спремана за учитељски посао. Како пак штетно на развитак омладине народне

Карта писмености у сељака

до 1 1-3 3-5 5-7 7-9 9-11
Писмених на 100 душа.

мора утицати недостатак спреме код учитеља, ласно је разумети. То ће бити један од главних узрока, за што број писмених не одговара, ни близу, ни онако маленоме броју школа ни онако слабој посети њиховој. Ученици

на селу, изишавши из школе а неутврђени како треба у писмености, нити развијени толико, да би осетили жудњу за читањем, заборављају не само све оно што су у школи «на памет» научили, него, веома често, и само читање и писање.

Но поред тога што је време у школи проведено, у највише прилика изгубљено за циљ, који се хтео постићи, посећујући је, посета школе још је чешће скупо плаћена траговима, које она оставља у телесном развићу њених васпитаника. Ни десети део школских зграда, у Србији, не одговара здрављаним захтевима, па ни онима најближим. Оне су огромном већином ниске, мрачне или веома незгодно осветљене; за тим тескобне, често и влажне, што све чини да је ваздух у њима до ужасне мере загушљив. Отуда је и несразмерно често боловање и умирање ученика по основним школама. Од стотине уписаних ученика у 1873/4¹ школској години оставило је школу 17.26, а од овога процента долази 6.32 на оне, који су школу оставили због болести и 1.65 на оне, који су од ње отпали због смрти. Основна дакле школа у Србији, место да телесну страну народа развија, она, на против, усељава у њ, преко његових ћери и синова, у најнежнијим им годинама, клице свакојаким болести и трује и слаби му тако целокупни организам.

У Србији су без мало све средње школе по окружним варошима; неколико је само од њих и по повећим варошицама. Највећи део ученика у овим школама чине варошка деца; за ученице пак ово вреди готово без изузетка. И ако би се што шта имало приговорити, тако да кажемо, унутрашњој страни средњих школа, као програмима па и краткоћи времена, која чини те је немогућно како ваља савладати све оно, што им се као задатак ставља, опет

¹ Података о овоме немамо више ни за коју годину. Но стање школских зграда у 1884 години, просеком узето, није знатно поправљено према ономе у 1874.

се важност приговора у томе правцу готово са свим губи, кад се ове школе разгледају с других страна. У погледу на школске зграде, учила и другу школску опрему, средње школе нису ни за длаку утекле од основних школа. Огромна већина зграда школских не одговара ни најскромнијим ни педагогичким ни хигијенским захтевима; учила су бедна и недовољна а књижнице готово ништавне. Осем тога и знанствени ниво наставника средњих школа, просечно узет, не одговара захтевима, које им задатак и циљ наставе у њима иставља. То су готово све ученици наше Велике Школе, која и сама у овоме погледу готово тако исто стоји. Неопремљени довољним знањем тамо на извору, они, одавши се наставничкоме послу, и поред најбоље воље, имају веома мало начина и средстава за своје усавршавање, не само у науци него и у наставничкој вештини.¹ Из свега овога види се веома јасно, да средња школа у Србији живи у таким приликама, у којима јој није могућно ни приближно одговорити задатку својем; она није у стању да, и при најсавршенијој организацији, да солидно опште образовање на широкој основи, преко потребно за сваку, даљу, стручну спрему.

Из таблице што сад долази, видеће се, прегледно, бројно стање ученика и ученица средњих школа, по разредима, и то за 1885|6 школску годину:

¹ Колико недовољна средства пружа држава наставницима, како за предавање тако и за њихово усавршавање, види се из издатака учињених на књижнице и учила средњих школа, у читавоме низу година. Тако, издато је из министарства просвете:

у години	1880	динара	8.998·34
»	»	1881	» 8.822·57
»	»	1882	» 17.153·21
»	»	1883	» 11.730·67
»	»	1884	» 6.389·43
»	»	1885	» 7.861·18
»	»	1886	» 6.492·42

Н А Р О Д

Школе	РАЗРЕДИ	У почетку школске године било је:			У течају школске године оставило је школу:			Положило је испит:		
		УЧЕНИКА	УЧЕНИЦА	СВЕГА	УЧЕНИКА	УЧЕНИЦА	СВЕГА	УЧЕНИКА	УЧЕНИЦА	СВЕГА
Све гимназијске школе	I	1.528	206	1.734	381	—	381	1.210	143	1.353
	II	852	90	942	155	—	155	717	70	787
	III	659	81	740	113	—	113	553	74	627
	IV	468	42	510	74	—	74	401	35	436
	V	319	4	323	81	—	81	240	2	242
	VI	113	1	114	15	—	15	98	1	99
	VII	75	—	75	14	—	14	61	—	61
	Свега	4.014	424	4.438	833	—	833	3.280	325	3.605
Све реалне школе	I	106	24	130	20	—	20	87	23	110
	II	52	9	61	7	—	7	46	8	54
	III	61	4	65	4	—	4	57	4	61
	IV	87	4	91	11	—	11	76	4	80
	V	105	—	105	25	—	25	80	—	80
	VI	80	—	80	19	—	19	61	—	61
	VII	46	—	46	3	—	3	43	—	43
	Свега	537	41	578	89	—	89	450	38	489
Све гимназије и реалке укупно	I	1.634	230	1.864	401	—	401	1.297	166	1.463
	II	904	99	1.003	162	—	162	763	78	841
	III	720	85	805	117	—	117	610	78	688
	IV	555	46	601	85	—	85	477	39	516
	V	424	4	428	106	—	106	320	2	322
	VI	193	1	194	34	—	34	159	1	160
	VII	121	—	121	17	—	17	104	—	104
	Свега	4.551	465	5.016	922	—	922	3.730	364	4.094
Виша женска школа	I	—	171	171	—	24	24	—	147	147
	II	—	111	111	—	11	11	—	100	100
	III	—	99	99	—	10	10	—	89	89
	IV	—	108 ¹	108	—	11	11	—	97	97
	V	—	116	116	—	7	7	—	109	109
	Свега	—	605	605	—	63	63	—	542	542
Све средње школе		4.551	1.070	5.621	—	—	985	3.730	906	4.636

¹ Пењање броја ученица од IV разреда долази отуда, што неке ученице напуштају мушке средње школе и прелазе у Вишу женску школу, да тамо учење продуже.

ПРОСВЕТА

Стручних је школа у Србији веома мало; о њима имамо последње потпуне податке за годину 1884; ево их:

Какве школе и колико	БРОЈ РАЗРЕДА	БРОЈ НАСТАВНИКА	БРОЈ УЧЕНИКА
једна Богословија	4	17	142
две Учитељске школе	4	23	163 ¹
једна Ратарница	2	9	49
једна Трговачка школа	3	6	34
једна Ветеринарска школа	1	6	10
6 школа	14	61	398

Ако изузмемо учитељске школе и богословију, о овим стручним школама не вреди ни говорити, јер им је утицај, у правцу њихове струке, изванредно незнатан, по што их је веома мало, па и то слабо посећено. Богословија пак, и ако постоји већ пола века, по уређењу своје најзаднија је школа у Србији, с тога није у стању била опремити ученике своје ни довољно једрим ни довољно високим знањем, каквим би требало да располажу они, који се посвећују служби духовнога васпитања народног. Што се пак тиче учитељске школе, и ако јој уређење није баш најрационалније изведено, опет се мора признати, да је од појаве њених васпитаника, на пољу основне наставе, основна школа пренула из дремежа, у коме је провела неколико десетина година. Штета је само,

¹ У години 1886 било је у обема учитељским школама, у почетку године, 237 ученика.

Н А Р О Д

што због недовољних средстава ова школа није у стању давати већи број учитеља, чиме би се дало могућности, да дух напредне наставе, за што краће време, освоји и бројно што веће и пространије школско земљиште.

О нашој Великој Школи немамо много доброга казати. Она је подавно са сваке стране занемарена, како у погледу на квалитативно и квантитативно стање наставничкога јој особља, тако и на њено уређење и унутрашњи ред, који у њој влада. Велики број катедара на овој школи стоји давно празан, а неке се од њих нису никада ни попуњавале, тако, да из неких факултета ученици излазе, а нису слушали науке, које тим факултетима баш обележје дају. Осем тога, значајна је појава, да на овој школи не постоји никакав тешњи одношај између ученика и њихових наставника, какав се виђа по таким школама у осталоме свету. С тога ученици Велике Школе не износе из ње не само солидна знања него ни методе за рад и самостално усавршавање. С тога опет страшно пате сви послови у нашој земљи, за које се захтева јаче стручно знање. Бројно стање ученика Велике Школе и њених наставника било је у 1886 години овако :

Факултет		Број наставника						У I течају било је ђака
		ПРОФЕСОРА		СУПЛЕНАТА	ПРЕДАВАЧА	УЧИТЕЉА	СВЕГА	
		РЕДОВНИХ	ХОНОРАРИНИХ					
ФИЛОСОФСКИ	осек природ. математички	7	2	1	—	—	10	57
	осек истор. филол.	7	2	1	—	—	10	21
	Правнички	7	—	—	—	—	7	107
	Технички	2	2	1	—	1	6	27
	Свега	23	6	3	—	1	33	212

ПРОСВЕТА

Ради упоређења износимо бројно стање ученика и наставника Велике Школе у неколиким ранијим годинама. Тако било је :

године	наставника	ученика
1869	14	235
1870	16	224
1871	16	236
1872	17	226
1873	17	208
1874	19	207
1875	27	177

О Војничкој Школи још мање добра имамо казати. Судбоносни догађаји последње десетине година нису ову школу приказали у похвалној светлости. Али се ни чему бољем није могло ни надати од школе, у којој су од двадесет и осам наставника тек два редовна. Остало су све хонорарни, одкомандовани да врше наставничку службу, поред других дужности. У овој је школи године 1884 било :

Редовних професора и учитеља	2
Хонорарних « «	26
<hr/>	
Свега	28
Ученика I године	15
« II «	15
« III «	14
<hr/>	
Свега	44

Кад у главном схватимо резултате школовања у Србији, можемо казати, да су нам све школе давале до сада само полу-знање, и да ће тако морати дуго и даље ићи, ако им се не притече у помоћ много јачим средствима.

Утицај тога полузнања огледа се јасно у целој развитку Србије, који се одликује тумарањем и колебљивошћу у току своме и несавршенством свих установа, које је створио. Не може се порећи ни то, да полузнање, утичући штетно на општи развитак народни утиче штетно и на само морално му стање. Појаве оваке природе наша статистика није досад ни бележила ни проучавала, али се оне бистроме оку пажљива посматраоца не могу никако измаћи.

656 2/0945)

**И ЗБОРНИК ЗАКОНА
СВЕСКА 6.**

ЗАКОН

○

**ОДГОВОРНОСТИ ЖЕЉЕЗНИЦА
ЗА ПРОУЗРОКОВАНУ СМРТ
ИЛИ ТЕЛЕСНУ ПОВРЕДУ**

(XVIII : 1874.)

И

ОДНОСНА СУДСКА ПРАКСА.

ПРЕВЕО И СРЕДИО :

Др. НИКОЛА ИГЊАТОВИЋ
касациони судија

ШТАМПАРИЈА „ЗАСТАВА“ Д. Д. НОВИ САД, 1923.

ЗАКОНСКИ ЧЛАНАК XVIII : 1874.

О ОДГОВОРНОСТИ ЖЕЉЕЗНИЦА ЗА ПРОУЗРОКОВАНУ СМРТ ИЛИ ТЕЛЕСНУ ПОВРЕДУ.

§ 1.

Ако неко у погону које, и ако јавном саобраћају још не предате жељезнице изгуби живот или претрпи телесну повреду: за штету, нанесену на овај начин, одговорно је дотично жељезничко предузеће, осим ако предузеће докаже, да је смрт или телесну повреду проузроковао неминовни случај (*vis major*), или таково неминовно дело треће особе, које жељезничко друштво није могло спречити, или сопствена кривица умрлога односно повређенога.

§ 2.

У случају §-а 1., обавеза жељезничког предузећа за накнаду штете простире се на следеће:

1. У случају телесне повреде осим накнаде трошкова око лечења, предузеће је дужно накнадити и оне имовне уштрбе, који су услед повреде причињени оштећеноме, привременом

или сталном неспособношћу му за рад, или опадањем те његове способности.

2. У случају смрти, предузеће је дужно исплатити осим онога, што је одређено у предидућој тачци, још и трошак око сахране; а осим тога, ако је умрло лице по закону или законској пракси дужно било неког издржавати или васпитавати, предузеће има плаћати и трошкове око издржавања и односно васпитавања тога лица, у колико је оно услед смрти од ових отпало.

§ 3.

Нема правне важности такав уговор или таково утаначење (службени правилник), којим се предходно укида или ограничава овим законом утврђена одговорност.

§ 4.

Своту одштете установљава судија по свом нахођењу, узевши у разматрање постојеће прилике. Судија решава и о томе, да ли је предузеће дужно дати кауцију и какве да буде врсте и вредности ова.

У колико странке путем нагоде не расположе друкчије, накнада за измаклу или отпалу зараду, односно за трошак око издржавања и васпитавања, има се досудити као годишња рента, платива у месечним оброцима у напред.

§ 5.

Осуђено жељезничко предузеће и после судског установљења годишње ренте, овлашћено је, да тражи укидање или снижење исте, ако се битно промене оне прилике, које су служиле као разлог установљења. Исто тако је повређени овлашћен, да моли повишење годишње ренте, или у колико је она укинута, и поново досуђење исте, ако се знатно промене прилике, које су меродавне биле при установљењу, снижењу или укидању ове.

§ 6.

Овај закон не додирује право на регрес жељезничког предузећа против оних својих органа, који су одговорни за жељезнички несрећни случај.

§ 7.

Парнице ради накнаде штете по овом закону. имају се покренути пред оним окружним судом, на чијем се подручју догодио несрећни случај, који служи основом тужбе.*)

§ 8.

Више оштећеника са једном тужбом могу прибавити важност својим потраживањима ради накнаде штете, која потичу услед озледе и односно смрти из истог догађаја, насталог у жељезничком погону.

При поступку имају се применити §-и 144—151, зак. чл. LIV. 1868.*)

---

*) По §-у 3. зак. чл. LIV:1912., ступањем на снагу зак. чл. I:1911. изгубио је важност § 7. и 8. зак. чл. XVIII:1874.

§ 9.

Потраживања ради накнаде штете заста-ревају за три године, које се рачунају код по-вреде од дана, када се несрећни случај десио, а у случају смрти, од времена, када је настала смрт.

§ 10.

Овај закон не дира кривичне законе и пра-вила о кажњавању злочина и грешног немара.

§ 11.

И надаље се имају примењивати постојећи закони, правила и пракса у погледу накнаде оне штете, која није дотакнута у §-у 1. овог закона.

§ 12.

Овај закон ступа на снагу одма по обна-родовању, а извршење његово поверава се ми-нистру правде и министру јавног реда и сао-браћаја.

*

(Овај закон је санкционисан 7. јуна 1874. године. — Објављен је у посланичкој кући 22. јуна 1874. год., а у горњој кући 23. јула 1874. године.)

* * *

Судска пракса Одредбе горњег закона о накнади штете за проузроковану смрт или те-лесну повреду, нанесену несрећним жељезни-

чким случајем, примењују се и на жељезничко особље.¹ (К. 7957:1889.)

Када воз исклизне из колосека, то се има сматрати несрећним случајем, ако тек жељезница не докаже: *vis major* или неминовно дело треће особе. (К. 5296:1894.)

По могућности породица умрлог има се имовно ставити у такав положај, у ком би била, да се није десила несрећа; из овог излази, да се при утврђењу одштете, дакле годишње ренте, с једне стране имају у обзир узети осим службених редовних принадлежности умрлога, и други дозвољени споредни приходи, а с друге стране има се осигурати живљење породици умрлога. (К. 682:1900.)

Тужба ради накнаде штете из претрпљеног несрећног случаја при жељезничком погону, има се покренути против жељезничког предузећа, а не против власника. (*Начелна одлука бр. 171.*)

За штету, нанесену варницом жељезничке локомотиве, одговорно је жељезничко предузеће, као вршилац опасног погона, и без доказаног пропуштаја или непажње намештеникове. (*Начелна одлука бр. 174.—1909.*)

За последице несрећног случаја и онда ваља

---

¹⁾ Види звк. чл. XIX:1907.

установити обавезу жељезнице на одштету, ако се последице повреде приказују у томе, што је латентна болест повређеног избила пре, но што би то иначе било, да се несрећни случај није десио. (*Нач. одлука* бр. 175.)

Пошто је утовар и истовар жељезницом вожене робе, посао, који спада у оквир жељезничког погона, гледе несрећних случајева, који потичу из оваковог посла, при разматрању обавезе за одштету, меродаван је законски чл. XVIII: 1874. (*Начелна одлука* бр. 176)

У парницама ради накнаде за штету, која потиче из жељезничког несрећног случаја, при утврђењу одштетне своте има се узети у обзир не само плата и станарина, већ и редовни споредни приход, који је скопчан са службом (*Нач. одлука* 177.), код ложача ваља узети у обзир и приход, који овај ужива на име километраже. (*Нач. одлука* 178.)

Жељезница није дужна дати накнаду за штету, ако се несрећни случај зато десио, што је повређени сишао са воза, док је овај био у кретању. (К. 521:1901.)

Зач. 2. §-а 4. зак. чл. XVIII: 1874. не искључује то, да се одштета установи у једној своти, у место годишње ренте. (К. 5656 : 1901)

Жељезница не одговара за ону штету, коју

су проузроковали коњи, поплашени звиждањем жељезничке локомотиве. (К. 3555 : 1902.)

Одредбе зак. за XVIII:1874, по судској пракси примењују се и на електричне жељезнице. (К. 2441:1903.)

Обавезу жељезнице на одштету не укида та околност, што пречница није била спуштена зато, јер је справа била покварена. (К. 1100:1904.)

Ко у пркос забране пређе преко пречнице на пругу, па га тамо нађе несрећа, тај је сопственом кривицом проузроковао несрећу, услед чега отпада од права на накнаду штете чак и онда, ако је непосредан узрок несреће то, што је повређени на прузи добио епилептичан напад. (К. 4684:1909.)

Жељезница одговара за ону штету, коју је један њезин орган нанео у вршењу своје службе, па чак и онда, ако је исти орган прекорачењем свог службеног делокруга извршио штетно дело. (К. 5836:1909.)

Онај, ко непосредно код станице електричног трамваја жели прећи преко трачницâ, с правом може предпоставити, да ће трамвај код постаје стати, или бар умерити уобичајену брзину, дакле, да ће без опасности моћи прећи преко шина. (К. 576:1908.)

И ако по постојећим законима и законским уредбама, жељезничко друштво није нарочито

обвезано, да пред жељезничке прелазе постави пречницу, зато ипак само на своју одговорност може отклонити ово расположење, подобно, да се несрећа предупреди. (К. 2000:1909.)

Не може се сматрати, да се несрећа догодила непажњом путника, ако је овај стојећи на стражњем перону трамваја, запалио цигарету, и у тај мах, услед брзог окретања трамваја при савијутку, испао из кола. (К. 4774:1909.)

Одговорност жељезнице има се установити, ако је несретни случај у жељезничком погону причињен делом таквом непажњом повређенога, која се даје оправдати, делом пак неоправданом непажњом жељезничког намештеника. (К. 5187:1911.)

Не може бити говора о сопственој кривици прегаженог детета жељезничаревог, и ако је дете прешло преко пруге, противно прописима, онда ако је дете прегажено на таквом месту, где су чланови скретничареве породице, уз дозволу шефа станице могли прелазити. (К. 3309:1913.)

Када путник, прелазећи са једног воза на други, падне преко колосека, те поломи руку: овај несретни случај не може се сматрати таквим, који је причињен у вези са опасношћу жељезничког погона. (К. 3755:1913.)

Жељезница не одговара за несрећни случај,

ако је путник прекршио оно наређење жељезничког правилника, по коме публика само на одређеним местима може ступити на колосек, или преко њега прећи. (3944:1914.)

За прегажење животиња, жељезничко предузеће одговара само у случају кривице. (К. 524:1915.)

И ако застарелост мирује за време преговора о нагоди, зато ипак молби, коју повређени поднесе жељезници ради одштете, не може се приписати никаква важност у погледу тока застарелости тим мање, што би на тај начин једна странка поново поднесеним једностраним молбама, могла стално прекидати време застарелости. (К. 1548:1916.)

Тај поступак повређенога, што није стао и дочекао, да електрични трамвај прође, већ се трудио, да испред трамваја протера преко шина, установљава такву непажњу, која жељезницу ослобађа од одговорности по зак. чл. XVIII:1874. (К. 1965:1916.)

Она странка, која је осуђена на плаћање годишње ренте због несрећног случаја, не може тражити, да буде ослобођена плаћања ренте на то време, док је повређени, услед међувремене осуде у затвору, лишен слободе. (К. 5205:1916.)

О сваком се мора предпоставити, да ће

разви́ти довољно пажње, да би се сачувао; те тако већ сама по себи та околност, што постоји и други колосек, на којем по општем знању пролази трамвај са противне стране, обвезује путника да пази, кад силази са трамваја и жели да ступи на други пар шина. (К. 4874:1915.)

Приватно-правно урачунавање разликује се од кривично-правног урачунавања; и дете испод 12 година може се приморати на приватно-правну одштету због свог приватно-правног дела. — Код жељезничке несреће може се установити кривица и на терет дечака (9 год.) предпостављајући, да је исти дечак поред свог умног развитка имао довољно увиђавности, да схвати опасност. (К. 1777:1917.)

У том погледу, у каквој мери употребљава родитељ свој приход на издржавање своје деце, нема развијене праксе, то у сваком случају судија установљава по свом нахођењу; у најновијем добу, код родитеља са мањим приходом суд установљава ову меру у $\frac{1}{5}$ родитељског прихода. (К. 1148:1917.)

При установљавању величине одштете, у случају несреће, код оних, који уживају одређени и стални годишњи приход, меродавна је она свота прихода, која је постојала у времену, када се догодила несрећа. (К. 1920:1917.)

Привремена берива само дотле могу послужити основицом одштете, док би повређени иста берива могао уживати, да се није десила несрећа. То не стоји, да се у смислу судске праксе увек $\frac{1}{5}$ прихода покојног оца, досуђује као одштета; у овом погледу одлучно је то: колико је отац у време несреће, од свог укупног прихода могао употребити на издржавање своје деце, а то се има у сваком случају установити брижљивом оценом свих околности (друштвени положај, приход, место становања, број деце и т. д.) (К. 1923: 1917.)

По сталној судској пракси застарелост права тужбе на одштету из несрећног случаја, само се онда има сматрати прекинутом ако послодавац, после повреде, дакле познавајући повреду и смањену способност за рад, повређеног намештеника прими уз дотадашњу или већу наплату, те тако послодавац управо издаје противредност за смањену радну способност, која се према томе има сматрати одштетом. (К. 1926: 1917.)

Не може бити речи о сопственој кривици петогодишњег детета, ако је оно умно неразвијено, и ако није имало довољно способности, да оцени опасност свога деловања. Пропуштање родитељског надзора није таква околност, која ослобађа жељезницу од одговорности. (К. 4028: 1917.)

По начелу објективне одговорности, у случају смрти, на накнаду штете дужно лице само онда мора плаћати трошак за издржање, ако је умрли по закону или законској пракси дужан био неког издржавати, даље, ако је за издржавање способан био, не доводивши тиме у опасност своје издржавање, и ако је онај, који има право на издржавање, заиста и сјао на то издржавање. (К. 1742:1917.)

ЗАКОН

О

УРЕЂЕЊУ НАШИХ ВОЈНИЧКИХ ГРОБАЉА И ГРО-
БОВА У ОТАЏБИЊИ И НА СТРАНИ, КАО И ГРО-
БАЉА ИЗГИНУЛИХ ВОЈНИКА И МОРНАРА, РАТ-
НИХ ЗАРОБЉЕНИКА И ИНТЕРНИРАНИХ ЛИЦА,
ДРЖАВЉАНА: НЕМАЧКЕ, АУСТРИЈЕ, УГАРСКЕ И
БУГАРСКЕ, САХРАЊЕНИ НА НАШОЈ ДРЖАВНОЈ
ТЕРИТОРИЈИ

Овај Закон обнародован је у 87. броју „Службених Новина“
од 22. априла 1922. године.

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА
КРАЉЕВИНЕ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА
БЕОГРАД — 1922

МИ
АЛЕКСАНДАР I
по милости Божјој и вољи Народној
КРАЉ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА

Проглашујемо и објављујемо свима и свакоме, да је Законодавни Одбор Народне Скупштине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, на основу члана 130. Устава, на својој 38. редовној седници, одржаној 28. децембра 1921. године у Београду, решио и да смо ми потврдили и потврђујемо: да се Уредба о уређењу и одржавању војничких гробаља и гробова у домовини и на страни од 12. децембра 1919. године, обнародована у „Службеним Новинама“ Бр. 3. од 3. јануара 1920. године, а заведена под бр. 3. списка Уредаба Министарства Вера — „Службене Новине“ бр. 195., од 8. септембра 1921. године, измени и да гласи:

ЗАКОН

О УРЕЂЕЊУ НАШИХ ВОЈНИЧКИХ ГРОБАЉА И ГРОБОВА У ОТАЏБИНИ И НА СТРАНИ, КАО И ГРОБАЉА ИЗГИНУЛИХ ВОЈНИКА И МОРНАРА, РАТНИХ ЗАРОБЉЕНИКА И ИНТЕРНИРАНИХ ЛИЦА, ДРЖАВЉАНА: НЕМАЧКЕ, АУСТРИЈЕ, УГАРСКЕ И БУГАРСКЕ, САХРАЊЕНИ НА НАШОЈ ДРЖАВНОЈ ТЕРИТОРИЈИ.

Члан 1.

Сва војничка гробља, а по могућству и појединачни гробови наших бораца за слободу и уједињење нашег народа, без обзира на вероисповест покојника, из времена од 6. октобра 1912. год. до 1. августа 1913. г. и од 1. августа 1914. г. до свршетка европског рата,

имају се уредити и одржавати у реду као светла успомена на тешке дане борбе за слободу и уједињење нашег троименог народа.

Члан 2.

Сва гробља, као и појединачни гробови изгинулих и помрлих војника, ратних заробљеника и интернираних лица, која се налазе у државној територији Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, а у којима су сахрањени бивши држављани: Аустрије, Немачке, Угарске и Бугарске имају се чувати и одржавати у реду према чл. 225. и 226. Версаљског, чл. 171 и 172. Сен-Жерменског, чл. 155. и 156. Тријанонског и чл. 116. и 117. Нејског Уговора о миру.

Члан 3.

Врховну бригу и надзор над уређењем и одржавањем наших војничких гробаља и гробова у отаџбини и на страни, као и гробаља именованих у чл. 2. овога закона води Министарство Вера Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца преко подручних верских и политичких управних власти.

Члан 4.

Задатак Министарства Вера у погледу вођења бриге и надзора над уређењем и одржавањем како наших тако и гробова из чл. 2. овог закона јесте:

1) да саставља званичне листе гробова за све наше војничке гробове у и ван наше отаџбине закључно са скупљањем планова гробља;

2) да прикупља податке о гробовима пређашњих непријатељских војника;

3) да истражује и утврђује гробове и контролише доказе о њима у отаџбини и на страни;

4) да се стара да су у реду сва гробља, рачунајући и гробове из чл. 2. овога закона, на нашој тери-

торији и регулише питања власништва добара и права почивања;

5) да води бригу и старање о гробовима наших војника, који почивају у земљи наших савезника;

6) да управља и чини поделу буџетских средстава за целокупно старање и бригу о нашим гробовима у отаџбини и на страни; и

7) да скупља извештаје о стању и положају гробља и гробова.

Члан 5.

Гробља и гробови наших изгинулих и помрлих војника у ратовима за ослобођење и уједињење, као и гробови војника, ратних заробљеника и интернираних лица из чл. 2. овог закона на нашој територији, поверавају се чувању и старању око њиховога уређења и одржавања верским и политичким општинама, које контролише њихова претпостављена власт и материјално их помаже Министарство Вера.

Свештеници парохија у којима се оваква гробља налазе, дужни су о Видов-дану и свима задушницама излазити на ова гробља и у име сродника и захвалне отаџбине, извршити над њима прописне верске помене, па о томе преко својих претпостављених власти извештавати Министарство Вера.

Члан 6.

Сваки гроб треба да је обележен хумком и на трајном надгробном обележју — крсту да се означи име и презиме и сви други потребни карактерни знаци сахрањеног.

Главна начело за довођење у ред војничких гробља јесте једноликост у поступању са свима гробовима без разлике.

Члан 7.

Гробља се морају одржавати у потпуном реду и чистоћи.

За надгробна обележја употребљаваће се крстови од камена или бетона. Досадањи крстови од дрвета замениће се постепено бетонским као трајним надгробним обележјем.

Гробови који се тешко могу наћи, обележиће се јаче истакнутим видљивим знаковима.

Члан 8.

Сва гробља имају се оградити трајном оградом. Гробови који су пропали успоставиће се према чл. 6. овог закона.

Члан 9

Прекопавање и преношење сахрањених може се дозволити на захтев сродника но према постојећим прописима о томе.

О сваком прекопавању саставиће се тачан протокол и то за сваког прекопаног засебно од стране месне политичке и верске или полицијске власти. Сви овакви протоколи слаће се Министарству Вера.

Члан 10.

Војничка гробља и гробови како наших тако и војника из чл. 2., овога закона који се налазе на нашој територији, на имањима државним, општинским и црквеним остаће и даље на своме месту.

Члан 11.

За гробља и гробове како наших тако и оних из чл. 2., а који се налазе на имањима приватних лица учиниће се споразуми са сопственицима имања. За узето имање сопственик имања добија накнаду, ако он то захтева.

Накнада вршиће се по процени комисије од три лица, коју одређује Министар Вера. Једног члана предлаже сопственик. Комисију плаћа Министарство Вера.

За ову накнаду уносиће се у буџет сума која је потребна све док су гробља ту, или држава не откупи имања.

Власници земљишта на којима се налазе гробови, ако и то не буду више хтели трпети на својим имањима, дужни су то изјавити код своје општинске власти која ће редовним путем то доставити Министарству Вера, које ће по споразуму са државном надлежном црквеном или самоуправном влашћу иселити гробља на имање државно, црквено или самоуправно.

Сва мања гробља испод 200 гробова, па и поједини гробови, имају се концентрисати у једно већ постојеће највеће гробље или у опште саско или варошко.

Члан 12.

Власници на чијим се имањима налазе војничка гробља, до регулусања њихових односа по чл. 10. не смеју од истих чинити никакву употребу, у противном казниће се по § 365. крив. закона.

Члан 13.

Прекопавање као и пренос посмртних остатака од сродника вршиће се само по одобрењу Министарства Вера, а по прописима Правила о ископима и преносима мртваца од 30. VIII 1919. год., К. Бр. 16521, чл. 6., 8., 9. и 13. и Уредбе о превозу путника и робе на железници од 1907. год. § 41., што важи и за лађе.

За лица из чл. 2. одобравање се пренос по претходном одобрењу од њихове Владе, а пошто се утврди идентитет сахрањеног.

Члан 14.

Парохијски свештеници свих конфесија као и општински судови дужни су сваку промену на овим гробљима, која се налазе у њиховом подручју надлежним путем доставити Министарству Вера ради даље надлежности.

Члан 15.

За гробља и гробове савезника и нама пријатељски расположених држава у погледу њиховог одржавања учиниће се нарочити споразум са њиховом Владом.

Члан 16.

Гробља која се налазе ван границе наше Краљевине поверавају се чувању и старању Краљевским Пасланствима, а нарочито Консулатима, у чијем се домашају налазе.

У местима где се налазе груписана већа гробља поставиће се нарочити свештеночувари, као органи Министарства Вера, који ће имати следећу дужност:

1) да обилазе сва гробља и воде бригу да буду доведена у ред и да се одржавају у што бољем стању;

2) да прибирају и сређују листе гробова и извештаје о положају гробова и достављају их Министарству Вера;

3) да стоје у вези са Министарством Вера у погледу питања што се односе на гробља и гробове;

4) да излазе у сусрет породицама покојника приликом њихових посета ради вршења помена и да указују помоћ у подизању надгробних споменика по жељи и средствима породице;

5) да буду одговорни рачунопологачи за све суме, које би им се ставиле на уређење гробаља;

6) да о Видов-дану, свима задушницама врше потребне помене у име захвалне отаџбине; да о свима државним празницима при посланству врше свету литургију као и све обреде и чинодејства наших колонија, које се тамо налазе, и све послове који су у вези с тим.

Члан 17.

Места у којима се имају поставити свештеночувари ова су:

1) на Крфу за гробља на Крфу, острву Виду и Лазарету;

2) у Солуну за гробља на територији Грчке од Солуна до Лерина и Канала и дуж српско-грчке границе; на положајима: Кајмакчалана, Острва, Соровића, по селима Монглеске равнице, Кожуху, Зборском, Ветернику, Добром Пољу, Соколцу, Вертекопу, гробља од Лерина до Чегана као и гробљу код Солуна; у Зејтинлику, Микри, Седесу;

3) у Скадру за гробља на територији Албаније;

4) у Паризу за гробља у Француској, на Корзици, у Тунису и Алжиру;

5) у Букурешту за гробља у Добруџи, Бугарској и Једрену; и

6) у Прагу за гробља у Чехословачкој, Немачкој, Аустрији и Мађарској.

На Кајмакчалану поставиће се за свештеночувара свештеномонах.

Члан 18.

За сва већа гробља, која нису груписана ради лакшег одржања поред свештеночувара Министарство Вера одређиваће и чуваре као помоћнике свештеночуварима. Број ових одређиваће се буџетом према стварним потребама.

Члан 19.

Свештено-чувари су указни државни чиновници. Бирају се стечајем међу свештеним лицима, која имају више духовно образовање, или најмање 10 година свештеничке или административне службе. Ранг њихов раван је рангу генералног конзула.

По плати деле се на четири класе: I кл. 6.500, II кл. 6.000, III кл. 5.000, IV кл. 4.000 динара годишње.

Поред плате уживају и специјалне додатке, који се одређују годишње државним буџетом.

Чувари су неуказна лица и сем плате немају никаквих других принадлежности.

Кирије за канцеларију свештено-чувара, трошкови за канцеларију, пошту и телеграф одређиваће се државним буџетом.

Члан 20.

Сва наша војничка гробља у домовини и на страни имају се сматрати као привремена.

Кад наступи могућност гробља ће се концентрисати тако, да се у свакој области, где се налазе, подижу угледни споменици у виду капела, цркава, маузолеја са констурницом испод места. Сви костури појединаца, који су сахрањивани у гробљима дотичне области, а чија се имена знају, покупиће се, имена означити, у књиге уписати и у своју преграду у костурнице положити да их доцније могу потомци наћи, а остале кости безимених јунака положиће се у зато нарочито удешено одељење.

Члан 21.

Сва гробља из члана 2. остају на своме месту и уживају право вечног боравка, у колико владе њихове не одреде друкчије.

Члан 22.

По истеку године 1928. Министарство Вера на-
стаће да се изврши пренос костију у једну општу ко-
стурницу. Министарство Вера ће у споразуму са Ми-
нистарством Грађевина и обласним властима за гробља
у земљи, и дипломатским представништвом на страни
одредити место, где се имају подићи костурнице са
капелама.

За ове капеле са костурницом Министарство Вера
ће путем стечаја набавити потребне планове и прорачун.

Члан 23.

Комисије које би било испослате од Владе: Не-
мачке, Аустрије, Угарске, Бугарске и Турске ради из-
налажења погинулих и помрлих лица имају се обра-
тити Министарству Спољних Послова. Ово ће их Ми-
нистарство довести одмах у везу са Министарством
Вера, које ће им:

1) давати сва објашњења о броју и месту где се
налазе гробови свих сахрањених, и

2) листе умрлих по могућству са свима податцима
потребним да би се утврдила њихова идентичност.

Члан 24.

Потребне кредите за уређење и одржање свих
војничких гробаља без разлике у отаџбини и на страни,
обилажење истих као и све друге издатке, који се
овим законом захтевају, уносиће у свој буџет Мини-
старство Вера.

Исто тако ставља се у дужност да и обласне са-
моуправе као и општине стављају нужне суме у своје
буџете за уређење и одржање гробаља која се налазе
на њиховој територији, колико то држава не буде
доспела.

За издатке преко 10.000 динара у обласним буџетима за ову сврху потребно је одобрење Министарства Вера.

Члан 25.

Све до коначног преноса посмртних остатака у костурнице Министарство Вера одобраваће пренос посмртних остатака појединих покојника из места у место, као и са стране у отаџбину. Породице погинулих ратника уживаће при преносу могуће олакшице.

Прелазна наређења.

Члан 26.

Сва досадања одељења за вођење бриге о војничким гробљима при Покрајинским Управама у Загребу, Сарајеву, Сплиту и Љубљани спајају се у једно централно одељење при Министарству Вера, које ће се звати „Централно Извештајно Одељење за ратничка гробља и ратничке губитке“. Буџетски кредити предвиђени за њих стављају се на расположење Министарству Вера.

Све забелешке у актима које се односе на војничка гробља како наших тако и војника из чл. 2. и припомажу истраживању и утврђивању гробова а налазе се при Министарству Војном или Финансија предаће се Министарству Вера: „Централном Извештајном Одељењу за ратничка гробља и ратничке губитке“ на даљи рад.

Члан 27.

Овај закон ступа на снагу, кад се обнародује у Службеним Новинама и замењује Уредбу о уређењу и одржавању наших војничких гробља у домовини и на страни од 12. децембра 1919., Службене Новине број

3.1920. год., списка уредаба Министарства Вера Бр.
3., Службене Новине бр. 195./21. год.

Препоручујемо Нашем Министру Вера да овај Закон обнародује и о извршењу његовом се стара, властима, пак, заповедамо да по њему поступају, а свима и свакоме да му се поковавају.

28. фебруара 1922. године
Београд.

АЛЕКСАНДАР, с. р.

Видео и ставио Државни Печат,
Чувар Државног Печата,
Министар Правде,

Д-р Л. Марковић, с. р.

Председник Министарског Савета,

Никола П. Пашић, с. р.

(Следују потписи свију осталих Министара).

4

ПРЕГЛЕД НОВИХ КЊИГА

1. NODE.JS, MONGODB I ANGULAR: INTEGRISANE ALATKE ZA RAZVOJ VEB STRANA
Бред Дејли
Београд: Компјутер библиотека, 2018.
2. SAMOSTALNO NAUČITE PHP, MYSQL I JAVASCRIPT: U JEDNOJ KNJIZI
Џули Мелони
Београд: Компјутер библиотека, 2018.
3. JAVA 8 PROGRAMIRANJE
Јаков Фаин
Београд: Компјутер библиотека, 2015.
4. PYTHON: RAZVOJ MIKROSERVISA
Тарек Зиаде
Београд: Компјутер библиотека, 2017.
5. ADOBE PHOTOSHOP: KNJIGA ZA DIGITALNE FOTOGRAFE ZA VERZIJU CC 2017
Скот Келби
Београд: Компјутер библиотека, 2017.
6. NAUČITE UNITY 5.X: KREIRAJTE IZVANREDNE IGRE NA PROFESIONALNOM NIVOU
Алан Торн
Београд: Компјутер библиотека, 2017.
7. NAUČITE TYPESCRIPT
Нејтан Розенталс
Београд: Компјутер библиотека, 2017.
8. SAMOSTALNO NAUČITE VISUAL BASIC 2015: U 24 LEKCIJE
Џејмс Фоксал
Београд: Компјутер библиотека, 2017.
9. RASPBERRY PI KUVAR ZA PYTHON PROGRAMERE
Тим Кокс
Београд: Компјутер библиотека, 2014.
10. ИЗМЕЂУ ЧИНОВА: РОМАН
Вирцинија Вулф
Београд: Арете, 2017.
11. НЕЖНА ЈЕ НОЋ
Франсис Скот Фиццералд
Београд: Арете, 2017.
12. 365 ЗРНА ЛЈУБАВИ
Алехандро Ходоровски
Београд: Арете, 2017.

13. 365 ЗРНА МУДРОСТИ
Алехандро Ходоровски
Београд: Арете, 2017.
14. ШРАПНЕЛИ: ПЕЈЗАЖИ ОД БАРУТА
Данило Лучић
Београд: Арете, 2017.
15. СВЕТЕ ЈЕРЕСИ
Лиса Макинерни
Београд: Арете, 2018.
16. ПУШТА ДА УЂЕМ
Јудит Санисло
Београд: Арете, 2018.
17. У СЕНЦИ ПЕТЛОВОГ БРДА
Освалд Зебрис
Београд: Арете, 2018.
18. ОД
Владимир Вукомановић
Београд: Арете, 2018.
19. КОЛИКО СИ МОЈА?
Андреј Скубиц
Београд: Арете, 2018.
20. СТАРЧЕВ РАТ
Џон Скалзи
Београд: Чаробна књига, 2018.
21. ОНО ШТО НАС НЕ УБИЈЕ
Давид Лагеркранц
Београд: Чаробна књига, 2015.
22. У ОДБРАНУ СРЕЋЕ
Маџе Рикар
Београд: Чаробна књига, 2018.
23. РЕКА ИЗМЕЂУ
Нгуги ва Тионго
Београд: Чаробна књига, 2018.

PREPORUČUJEMO

1. Kim Đu Jong: **ZVUK GROMA** / Beograd: Geopoetika izdavaštvo, 2017.

Preuzeto sa sajta: <http://www.geopoetika.com/book.php?id=4206>

Uzimajući za pozadinu radnje kraj japanske okupacije i Korejski rat, autor Kim Đu Jong, kroz život mlade udovice, oslikava ne samo haotično stanje između sukobljenih ideologija Severa i Juga i tragične podele na dve zemlje već i koliki teret moralne norme, duboko usađene (neo)konfučijanskom ideologijom tog vremena, imaju na sudbinu jedne žene koja je osuđena da se sama stara o sebi i detetu. Kil Njo, protagonistkinja romana, rastrzana je između strogih (neo)konfučijanskih normi u kojima je odrasla i života u kome je osuđena da se bori sa svim nedaćama koje su je zadesile, od silovanja, neželjenog materinstva, prisilnog rada u krčmama, do nadničarenja i ponovnog povratka roditeljskoj kući. Žena kao protagonistkinja romana jeste upravo ono što izdvaja ovo delo od drugih, jer nam rasvetljava jedan svet koji je često ostajao u senci korejske istorije – svet žena.

Zvuk groma prvi je roman preveden direktno sa korejskog jezika na srpski.

2. Han Šaogung: **REČNIK MESTA MAĆAO** / Beograd: Geopoetika izdavaštvo, 2017.

Preuzeto sa sajta: <http://www.geopoetika.com/book.php?id=4244>

Rečnik mesta Maćao je po izboru Azijskog nedeljnika uvršten među sto najznačajnijih kineskih romana dvadesetog veka! Han Šaogung nas upoznaje s logosom cele jedne zajednice, ali i sopstvenim sećanjima na vreme provedeno u zabačenom selu na jugu provincije Hunan tokom Kulturne revolucije. Čudesna raznolikost tema i interesovanja autora otelotvorena je u rečničkoj strukturi dela, a u književno-istorijskom kontekstu, ovaj roman je moguće tumačiti kao stvaralački odgovor na jezik, retoriku i dogmatski pristup književnosti koji je dugo predstavljao jedini vid literarnog ispoljavanja u maoističkoj Kini.

U nekoliko kritičkih tekstova Han Šaogung bio je optužen da je prisvojio koncept *Hazarskog rečnika* Milorada Pavića, koji je na kineski jezik preveden 1994. godine. (*Rečnik mesta Maćao* napisan je 1995. godine, a objavljen godinu dana kasnije.) Niz kineskih pisaca stao je na Hanovu stranu i, posle žestoke debate koja je trajala godinama, 1999. godine nadležni sud doneo je presudu u korist Han Šaogunga i naložio kritičarima i književnim časopisima da autoru plate odštetu zbog klevete i neutemeljenih tužbi koje su narušile njegov stvaralački ugled.

Zoran Skrobanović, Iz Rečnika prevodioca

Autor izvanredno i majstorski do detalja oslikava intrigantnu i zabavnu sliku sudara marksizma sa ušančenim seoskim verovanjima pokazujući kako tradicionalna Kina koegzistira sa modernošću. Knjiga je puna čudnovatih, obmanjujućih, tragičnih likova i scena tako realističnih da ih možete dodirnuti. Ovo je jedan inteligentan, zabavan, pametan, fascinant i odlično napisan pogled na Kinu koju većina nas nikada nije videla ili je nije prepoznala kada ju je videla.

Asian Review of Books

Rečnik mesta Maćao je divan, višeslojan roman napisan kao niz definicija koje dosežu veliku dubinu.

Times Literary Supplement

Čovek je jezička životinja, ali ljudima je, u stvari, veoma teško da govore...

Reči su živa bića. Razmnožavaju se, neprestano se menjaju, spajaju i razdvajaju po svojoj volji, zaplove i odlutaju daleko od obale, sele se i stupaju u veze, razbolevaju se i prenose, poseduju sopstvenu ćud i osećanja, napreduju, propadaju i umiru. U zavisnosti od stvarnih utvrđenih okolnosti, kratkovečne su ili dugovečne.

Dugo već hvatam i zatvaram takve reči u svoju beležnicu. Pomno ih proučavam i ispitujem poput detektiva, trudeći se da otkrijem priče skrivene u njihovoj pozadini. Tako je nastala ova knjiga.

Han Šaogung, Iz Pogovora

3. Zoran Paunović: **PROZOR U DVORIŠTE** / Beograd: Geopoetika izdavaštvo, 2017.

Preuzeto sa sajta: <http://www.geopoetika.com/book.php?id=4228>

U svojim esejima o engleskoj, američkoj i srpskoj književnosti dvadesetog veka Zoran Paunović se (s)nalazi kao da je kod kuće. To i jeste njegov prostrani dom. Jer *Prozor u dvorište* znači i – pogled unutra. A sa tog mesta pogled na svet je pogled – iznutra.

Paunović analizira anglo-saksonsku poeziju, prozu i dramu jednovremeno hirurški precizno i stvaralački slobodno sučeljavajući je (in)direktno sa ovdašnjom kroz stručni, ali lični duhovni prostor. Njegovo razmatranje pojedinih dela, autora, pokreta i književnih pravaca ne podrazumeva samo uočavanje njihovih uzroka i posledica, već pokriva globalni kontekst skoro proročkim uvezivanjem čitavih vremenskih razdoblja i različitih vekova. Paunovića krase sintetičko mišljenje, izuzetna sposobnost za pronalaženje paralela u različitim književnim epohama suptilnim sistemom interpretacije od kog stvara novo originalno delo – sopstveno. On je autoritet koji to nekako ne želi da bude; stručnjak naučnog i umetničkog poštenja i skromnosti; mudri tumač i vrcavi i duhoviti teoretičar; hrabri analitičar koji se ironično odnosi i prema sopstvenom mišljenju. On sme, kao retko ko, da se uhvati u koštac sa opšteprihvaćenim stavom o nekoj „lošoj” knjizi i da dokaže kako je namerno takva, a onda možda ili sigurno i – dobra.

Iznad svega, Paunović je izvanredan stilista. Njegova odnegovana rečenica ponekad deluje kao da se priviđa, kao da vam je rekla više no što ste razumeli i poželeli. Eseji Zorana Paunovića zapravo su, sami po sebi, i nauka i umetnost.

Vladislav Bajac

4. Vladimir Sorokin: **MANARAGA** / Beograd: Geopoetika izdavaštvo, 2017.

Preuzeto sa sajta: <http://www.geopoetika.com/book.php?id=4248>

Roman *Manaraga* u celini je posvećen odnosu čovečanstva prema knjizi. Posle razornih ratova sa islamistima, koji su protutnjali Evropom i promenili svet, ali ga nisu tehnološki unazadili, knjige se više ne štampaju na papiru (i ne čitaju se), nego se čuvaju u muzejima i bibliotekama. Posleratna buržoazija podlegla je novoj modi – uživanju u zabranjenom i kažnjivom spektaklu pripremanja hrane na prvim izdanjima knjiga, na retkim i skupocenim knjigama. Ako je u Sorokinovoj dramu *Dostoevsky-Trip* književnost prikazana kao čist

narkotik, kao opijum za ljude željne nesvakidašnjih, ponekad smrtonosnih doživljaja, u romanu Manaraga književnost se transformiše u duh hrane. To spremanje hrane naziva se čitanjem, a knjige na kojima se hrana priprema – drvima. Glavni junak romana, Geza Jasnodvorski, vešto spaljuje isključivo vredna drva spremajući probrana jela: jesetrinu na *Idiotu*, jagnjetinu na Čehovljevoj *Stepi*, ušecerenu orhideju na *Romanu o kokainu* Agejeva... Njegova putovanja prekida mučan događaj – Kuhinja, tajna organizacija *book'n'grillers*, šalje ga u rizičan poduhvat na Manaragu – planinu na Uralu, čiji naziv na lokalnom jeziku znači Medveđa šapa...

Ispostaviće se da spaljivanje unikatnih knjiga nije najstrašnije. Gore od toga je uništavanje same ideje njihove unikatnosti...

Mirjana Grbić

5. Zoran Paunović: **DOBA HEROJA** / Beograd: Geopoetika izdavaštvo, 2018

Preuzeto sa sajta: <http://www.geopoetika.com/book.php?id=4298>

Knjiga eseja o suštinskoj vezi rokenrola i književnosti nastala je iz mnogo skromnijih razloga no što su joj realni dometi. (Možda zato što je njen autor takav: radije bi da ne najavljuje već da doprinosi.) Naime, svaki od tekstova ima svoj konkretan povod; neku godišnjicu, gostovanje autora, objavljivanje knjige ili albuma/CD-a, koncert. Svi oni u zbiru govore o toj produženoj ruci muzike – stihu koji i da hoće nije samo ukras tonu, ili ravnopravni deo tog jedinstva – već samostalna vrednost koja nadilazi muziku i odlazi u trajanje. Paunović upravo piše o vrednostima koje su stečene u prošlosti, a nisu tzv. bolja prošlost. On ih besprekorno i duboko analizira, trezvenom i odmaknutom umnošću i zacementiranom osećajnošću.

Otud ovde veze Blejka i Morisona, ali i Džarmuša; Nobela, Remboa, Ničea, Džojisa sa Dilanom (zato tri teksta o Zimermanu); Lorke, Selindžera, (opet) Džojisa sa Koenom (otud i o ovom zen mudracu po imenu Tihi – tri eseja). Ove počasne građane Herojske Republike prati ešalon važnih: Lu Rid, Bitlsi, Stonsi, Hendriks, Pink Flojd, Bouvi, Baez... Tu su i domaći dobrovoljci: Štulić, Rundek, Kanjevac... Paunović čini čudesnu stvar: on stilom spaja javno sa intimnim, zualačkim bravurama popularno sa književnoteorijskim, duboku prošlost sa tvrdom sadašnjicom. Evo kako to izgleda: „Pravi pesnici rađaju se matori, i umorni od života; neki od njih, međutim, imaju dovoljno sreće i strpljenja da na kraju dočekaju mladost.” Rečenica se tiče Lenarda Koena, a mogla bi se, zar ne, ticati bilo kog vrhunskog pesnika sa ložom u istoriji književnosti. Tako Paunović piše *ove* eseje: kao da ste ih već negde čitali i kada niste. Jer pristali ste na istovremeni unutrašnji i spoljašnji monolog, na šarm znanja, na zavođenje lepotom muzike i književnosti.

Vladislav Bajac

6. Mića Vujičić: **UNUTRAŠNJOST** / Beograd: Geopoetika izdavaštvo, 2018.

Preuzeto sa sajta: <http://www.geopoetika.com/book.php?id=4326>

Svojom trećom knjigom Mića Vujičić ulazi na književni teren nešto rasterećenijeg šuta. S pravom.

Tekst *Unutrašnjosti* prati sopstvenu duboko utemeljenu logiku, ne obazirući se na restlove koje oko sebe nesebično rasipa. I taman kada posumnjate u ispravnost ovakvog prosedea, postane vam jasno da je knjiga i napisana na dobro promišljenim zakonima pačvork-sećanja koja od života, naknadno, tvore međusobno nezavisne slike, majušne celine, iskopane iz

priličnih dubina, a koje opet, na kraju, utiču u zajedničku reku. Na isti način su (ne)zavisni od realnosti i likovi i njihova imena – neka vrlo znana (Kiš, Zafranović...), nepoznata, izmišljena i ona autoru najomiljenija – obeležena inicijalima. Kao i mesta dečastva. I čitav život se odjednom učini kao jedan inicijal, koji nudi neizmernu slobodu poigravanja sobom i junacima. M. V. i dalje hoda vojvođanskom ravnicom, i dalje lokalno prenosi u univerzalno, fikciju u stvarnost, detinjstvo u sadašnjost. Porodično sećanje postaje priča o napuštenim kućama i čitavim mestima, o kućama-grobovima, o odlascima bez povratka, preseljenjem na ovaj ili onaj svet.

Luk od M(okrina) i K(ikinde) do njujorških Kula bliznakinja izgrađen je od sete koja povezuje unutrašnjost duše sa unutrašnjošću svoga kraja.

Roman se zapravo kreće između dve bine na kojima se život naizmenično otvara i zatvara, između dva slikovita autorova citata: „Napuštene kuće u unutrašnjosti otvaraju se kao švajcarski vojnički nož”, i „Romani napisani u jednoj rečenici ponekad se otvaraju poput sardina...”

Sva sreća, znamo: da bi se nešto otvorilo, prethodno mora biti zatvoreno. Kao knjiga. Tako se, uostalom, rađa radost čitanja.

Vladislav Bajac

5

ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА

**ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА У БИБЛИОТЕЦИ УПРАВЕ
ЗА ПЕРИОД СЕПТЕМБАР–ОКТОБАР 2019. ГОДИНЕ**

1. **ЗЕЛЕНА КУЋА**
Марио Варгас Љоса
Београд: Лагуна, 2011.
2. **ГОДИНЕ ВРАНА**
Синиша Ковачевић
Београд: Вукотић медиа, 2018.
3. **ЈЕДАН ПО ЈЕДАН**
Тони Парсонс
Београд: Лагуна, 2014.
4. **КОНСТАНТИНОВО РАСКРШЋЕ**
Дејан Стојиљковић
Београд: Лагуна, 2009.
5. **МУШКА АЗБУКА**
Мирјана Бобић Мојсиловић
Београд: Лагуна, 2018.
6. **НОЋИ У РОДАНТЕУ**
Николас Спаркс
Београд: Лагуна, 2018.
7. **СОЛУНСКА 28: О НОВЦУ И СТРАСТИМА**
Неле Карајлић
Београд: Лагуна, 2018.
8. **ЧОВЕК ПО ИМЕНУ УВЕ**
Фредрик Бакман
Београд: Лагуна, 2017.
9. **ЗИД ТАЈНИ**
Љиљана Шарац
Београд: Euro Book, 2018.
10. **ПОНОЋНО СУНЦЕ**
Ју Несбе
Београд: Лагуна, 2015.